

ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
(Держмитслужба)

вул. Дегтярівська, 11Г, м. Київ, 04119, тел.: (044) 481-20-42, (044) 481-19-58, (044) 481-20-20
E-mail: post@customs.gov.ua; Код ЄДРПОУ 43115923

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

ТЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ: щодо достатності законодавчих гарантій, передбачених Митним кодексом України, що забезпечують захист прав осіб від зловживань під час проведення огляду (переогляду) товарів на підставі офіційної інформації, отриманої від правоохоронних органів

ВСТУП

Цей аналітичний звіт складено за результатами проведення аналітичного дослідження на виконання пункту 2.3.4.1.3. заходів з виконання Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 04 березня 2023 року № 220.

Запроваджені цим пунктом заходи, спрямовані на розв'язання Проблеми 2.3.4. щодо втручання правоохоронних органів у роботу митних органів, яка в Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 роки визначена таким чином:

Однією з основних проблем функціонування митниці є втручання правоохоронних органів в процедуру митного огляду. Працівникам правоохоронних органів, зокрема СБУ та Національній поліції, надано право ініціювати широкий спектр дій з доступом до товарів декларантів, перевантаження, розпакування тощо. При цьому у Митному кодексі України визначено, що втручання працівників правоохоронних органів у процедуру митного огляду прямо заборонене.

Отримані статистичні дані свідчать про низьку якість доручень правоохоронних органів щодо можливих порушень законодавства під час митного оформлення товарів, крім того, в окремих випадках ці доручення не відповідають вимогам законодавства, отже не підлягають виконанню митними органами. Ця ситуація створює додаткові корупціогенні фактори, а суб'єкти господарювання зазнають додаткових втрат.

СУТЬ ПИТАННЯ

Відповідно до статті 320 Митного кодексу України (далі – МКУ) форми та обсяги митного контролю обираються посадовими особами митних органів на підставі результатів застосування системи управління ризиками та/або автоматизованою системою управління ризиками.

Не допускається визначення форм та обсягів митного контролю іншими органами державної влади, а також участь їх посадових осіб у здійсненні митного контролю.

Згідно зі статтею 336 МКУ митний огляд (огляд та переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляд та переогляд ручної поклажі та багажу, особистого огляду громадян) визначений однією з форм

митного контролю. Митний контроль здійснюється безпосередньо посадовими особами митних органів.

До 18.07.2022 питання проведення митного огляду з ініціативи правоохоронних органів регулювалось частиною п'ятою статті 338 МКУ, відповідно до положень якої *«крім випадків, зазначених у частинах другій - четвертій цієї статті, огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення може проводитися за наявності достатніх підстав вважати, що переміщення цих товарів, транспортних засобів через митний кордон України здійснюється поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, у тому числі в разі отримання відповідної офіційної інформації від правоохоронних органів. Вичерпний перелік відповідних підстав визначається Кабінетом Міністрів України».*

Перелік підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення, встановлений постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. №467 (далі – Постанова № 467), давав змогу правоохоронним органам шляхом направлення доручення безпосередньо надавати митним органам вказівку на проведення митного огляду товарів, а також визначати форми та обсяги митного контролю, що не узгоджувалось із вимогами статей 320 та 336 МКУ.

Крім того, згідно із попередньою редакцією Постанови № 467 доручення правоохоронними органами мали б направлятися митницям виключно у рамках кримінального провадження.

Водночас, статтею 1 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) визначено, що порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України.

Повноваження слідчого та порядок їх реалізації регламентуються виключно КПК, стаття 41 якого передбачає можливість здійснення слідчих (розшукових) дій в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора.

Поняття та процедура огляду як слідчої (розшукової) дії, визначені статтею 237 КПК. Огляд проводиться у спосіб та відповідно до правил КПК, передбачених для обшуку житла чи іншого володіння особи, а результати проведеного огляду фіксуються у протоколі.

Разом з тим митний огляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення проводиться в цілях митного контролю та митного оформлення та за результатами його проведення складається Акт про проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу. Такий огляд не є слідчою (розшуковою) дією в розумінні КПК. Отже, вимога про його проведення виходить за межі повноважень слідчого, визначених КПК, а відомості, отримані в такий спосіб, не можуть бути використані для досягнення цілей кримінального провадження.

З огляду на викладене вище, вже на той час гостро постало питання необхідності внесення змін до МКУ та Постанови № 467.

Законом України від 25 січня 2022 року № 1999-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, та порядку їх декларування» внесено зміни до частини п'ятої статті 338 МКУ. Зазначеними змінами визначено, що *«отримана від правоохоронних органів офіційна інформація опрацьовується митними органами самостійно із застосуванням системи управління ризиками»*.

З 23.09.2023 року набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2023 р. № 1008 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 467».

Зазначеною постановою Кабінету Міністрів України з вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 467, виключено пункт 14, відповідно до якого однією з підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення, є одержання в установлених законодавством випадках від правоохоронних органів письмових доручень у рамках кримінального провадження. Також виключено додаток, у якому наведено форму зазначеного доручення.

Підсумовуючи викладене, починаючи з 23.09.2023 року отримані від правоохоронних органів доручення, зокрема в рамках кримінального провадження, а також інша інформація із вимогами, рекомендаціями, вказівками щодо проведення огляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення не є обов'язковою підставою для проведення такого огляду.

Отримана інформація опрацьовується митними органами самостійно із застосуванням системи управління ризиками. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 липня 2015 року № 684. Відповідно до цього Порядку за результатами аналізу, виявлення та оцінки ризиків розробляються заходи з управління ризиками із використанням інструментів, зазначених у пункті 11 розділу I Порядку, зокрема профілів ризику, переліків індикаторів ризику, орієнтувань.

При цьому, для врахування під час застосування системи управління ризиками, отримана від правоохоронного органу інформація має містити конкретні відомості про вчинені правопорушення, юридичних та фізичних осіб, задіяних у протиправних схемах, виявлені механізми приховування протиправної діяльності з відповідними підтверджуючими документами (акти перевірок, висновки технічних експертиз, ухвали суду тощо), іншу інформацію та матеріали, які однозначно можуть свідчити про ймовірність порушення зазначеними особами встановленого порядку переміщення товарів через митний кордон України.

Відповідно до вимог частини третьої статті 363 МКУ у разі прийняття рішення про проведення митного огляду на підставі результатів опрацювання із застосуванням СУР отриманої від правоохоронного органу офіційної інформації посадова особа митного органу невідкладно вносить до автоматизованої системи управління ризиками митну формальність за кодом 212-1 «Проведення митного огляду за ініціативи правоохоронних органів», а в обґрунтуванні включення митної формальності до переліку митних формальностей окрім офіційної інформації правоохоронного органу зазначаються інструменти з управління ризиками, використані посадовою особою митного органу під час застосування СУР.

Додаткові роз'яснення щодо окремих питань застосування СУР для обрання форм та обсягів митного контролю митницям надіслано листами Держмитслужби від 02.06.2023 № 24/24-02/7/60 та від 07.08.2023 № 24/24-02/7/82.

Результати аналізу статистичної інформації про проведення оглядів (переоглядів) товарів на підставі офіційної інформації, отриманої від правоохоронних органів протягом 2023 року та I кварталу 2024 року, свідчать про значне зменшення кількості таких оглядів та суттєве зростання їх результативності.

Так, протягом січня – вересня 2023 року митницями отримано від правоохоронних органів 7 998 письмових доручень на проведення оглядів (переоглядів) товарів, транспортних засобів комерційного призначення за формою, визначеною Постановою № 467. Доручення надані стосовно 8 466 об'єктів контролю (отримувачів, відправників та/або транспортних засобів комерційного призначення, з використанням яких можуть бути вчинені порушення законодавства з питань державної митної справи). За вказаними дорученнями митницями проведено 2 086 митних оглядів (переоглядів) товарів.

За результатами проведених митних оглядів митницями виявлено 31 правопорушення, зокрема складено 22 протоколи про порушення митних

правил за ознаками правопорушень, передбачених статтями 471, 472, 483 та 485 МКУ, а також в 9 випадках виявлено ознаки кримінальних правопорушень, передбачених статтями 201, 201¹, 246, 263, 307(309), 333, 358 та 364 Кримінального кодексу України (далі – ККУ).

Результативність виявлення порушень митних правил під час реалізації письмових доручень, отриманих від правоохоронних органів, протягом I – III кварталів 2023 року склала близько 1,5 відсотка.

Загальна інформація про кількість та результати проведених митницями оглядів (переоглядів) товарів на підставі доручень правоохоронних органів протягом I-III кварталів 2023 року.

Показник	I квартал	II квартал	III квартал	Усього
Отримано доручень за формою, передбаченою ПКМУ від 23.05.2012 № 467	2 493	3 115	2 390	7 998
Проведено митних оглядів (переоглядів)	695	603	788	2 086
Виявлено порушень митних правил	7	6	9	22
Виявлено ознак кримінальних правопорушень	3	5	1	9

З 23.09.2023 року митними органами припинено проведення митних оглядів на підставі отриманих від правоохоронних органів письмових доручень. Отримана від правоохоронних органів офіційна інформація опрацьовується митними органами самостійно із застосуванням системи управління ризиками.

За період з 23.09.2023 по 31.12.2023 року митницями проведено 41 митний огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення на підставі опрацювання офіційної інформації від правоохоронних органів. За результатами проведених митних оглядів митницями виявлено 15 правопорушень, зокрема складено 11 протоколів про порушення митних правил за ознаками правопорушень, передбачених статтями 471, 472 та 483 МКУ, а також в 4 випадках виявлено ознаки кримінальних правопорушень, передбачених статтями 212, 305 та 333 ККУ.

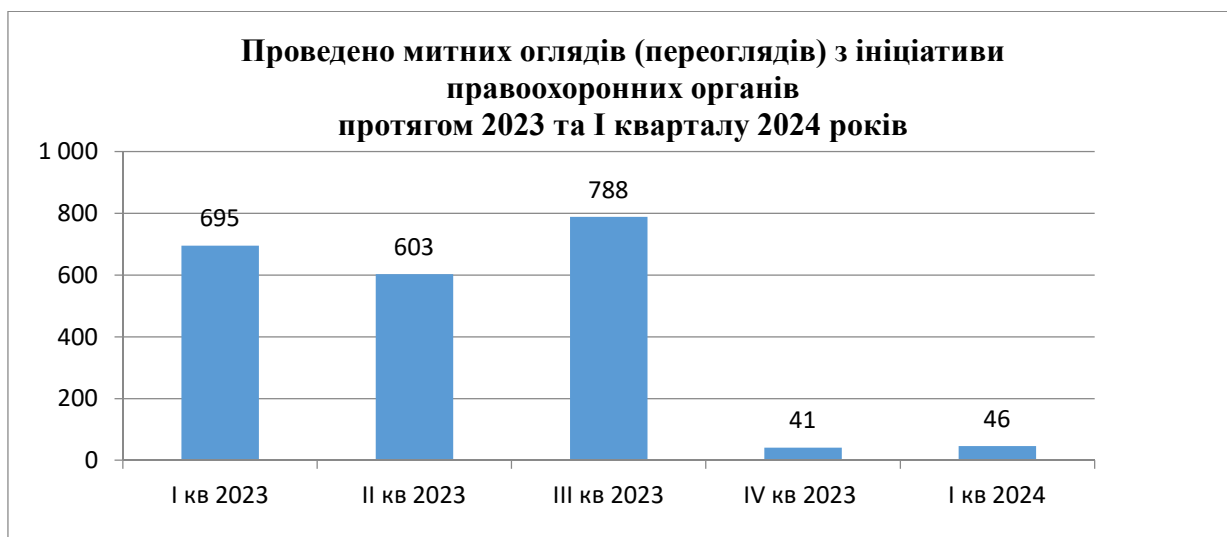
Протягом I кварталу 2024 року митницями проведено 46 митних оглядів (переоглядів) товарів, транспортних засобів комерційного призначення на підставі опрацювання офіційної інформації, отриманої від правоохоронних

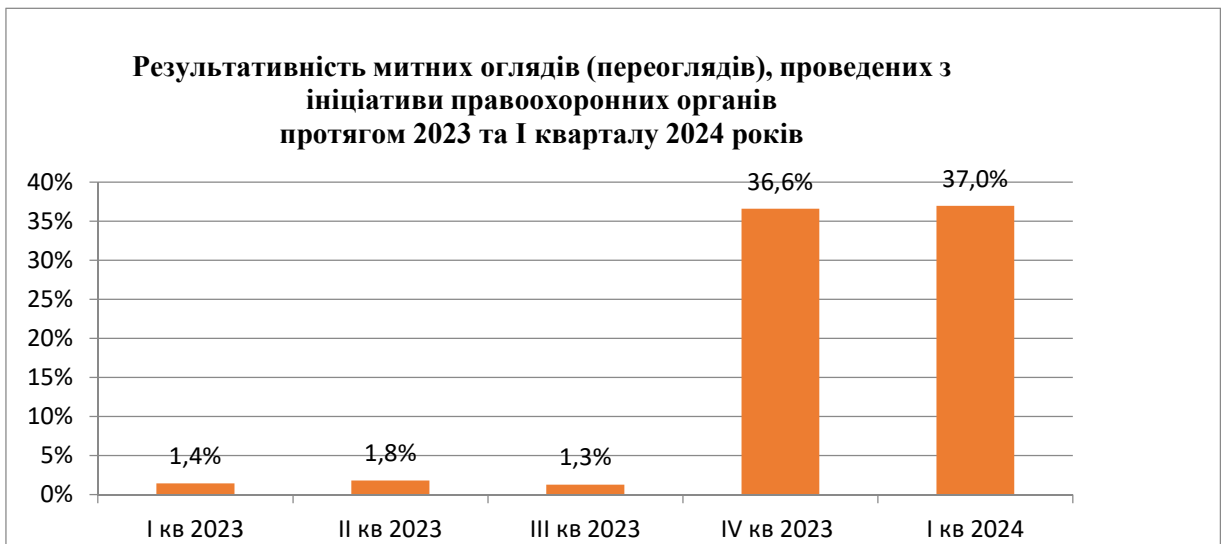
органів. За результатами проведених митних оглядів митницями виявлено 17 правопорушень, зокрема складено 12 протоколів про порушення митних правил за ознаками правопорушень, передбачених статтями 471 та 483 МКУ, а також в 5 випадках виявлено ознаки кримінальних правопорушень, передбачених статтями 201, 201¹ та 333 ККУ.

При цьому результативність виявлення порушень митних правил за результатами проведення огляду товарів на підставі офіційної інформації від правоохоронних органів протягом IV кварталу 2023 та I кварталу 2024 років складає близько 37 відсотків.

Інформація про кількість та результати проведених митницями оглядів (переоглядів) товарів на підставі офіційної інформації, отриманої від правоохоронних органів, протягом IV кварталу 2023 - I кварталу 2024 років.

Показник	IV квартал 2023	I квартал 2024
Проведено митних оглядів (переоглядів)	41	46
Виявлено порушень митних правил	11	12
Виявлено ознак кримінальних правопорушень	4	5

ВИСНОВКИ

Питання проведення митного огляду товарів, зокрема на підставі офіційної інформації, отриманої від правоохоронних органів, чинними положеннями Митного кодексу України врегульоване в повній мірі.

Відсутність у чинній редакції Митного кодексу України неузгодженостей із порушеного питання позитивно вплинуло на забезпечення захисту прав осіб від зловживань під час проведення огляду (переогляду) товарів на підставі офіційної інформації, отриманої від правоохоронних органів.

Додатково питання врегульовано постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 467 «Про затвердження вичерпного переліку підстав, за

наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами».

Постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2023 р. № 1008 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 467» із вичерпного переліку виключені положення, що суперечать вимогам Митного кодексу України.

Зазначені зміни до законодавства позитивно вплинули на забезпечення захисту прав осіб, мінімізувавши можливість зловживань під час проведення огляду товарів, а також призвели не тільки до зменшення більше ніж в п'ятнадцять разів кількості проведених митних оглядів з ініціативи правоохоронних органів, а й до підвищення ефективності взаємодії митних і правоохоронних органів з питань протидії митним правопорушенням та її результативності.